Польова Тетяна Володимирівна,
кандидат економічних наук,
доцент, доцент кафедри маркетингу
та торговельного підприємництва;
Українська інженерно-педагогічна академія

ОСОБЛИВОСТІ СТРУКТУРИ ЗВІТУ ПРО УПРАВЛІННЯ КОМПАНІЙ

Звіт про управління розробляється вітчизняними бізнес-структурами на виконання вимог Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», а також з урахуванням Методичних рекомендацій зі складання звіту про управління, затверджених наказом Міністерства фінансів України від 07.12.2018 р. № 982, Директиви 2013/34/ЄС, Директиви 2014/95/ЄС.

Метою Звіту про управління є оприлюднення для зацікавлених сторін узагальнених результатів діяльності підприємства, які не можуть бути отримані з фінансової звітності, а саме соціальних, наукових, екологічних тощо. Також цей Звіт повинен містити вірогідну фінансову та нефінансову інформацію про діяльність підприємства, його стан та перспективи розвитку, розкривати основні ризики і невизначеності його діяльності.

У цей документ можна додати інформацію про зовнішні незалежні аудиторські перевірки, які мали місце у звітному році, і констатувати результат зафіксований у аудиторському висновку (чи успішно пройдено аудит фінансової звітності, чи фінансова звітність визнана такою, що відповідає вимогам стандартів).

На наш погляд, у річний Звіт про управління підприємства доцільно включити такі основні складові: відомості про організаційну структуру підприємства і опис особливостей його діяльності; результати діяльності підприємства за звітний період (включаючи опис динаміки основних показників ефективності); опис ліквідності та зобов'язань; аналіз екологічних аспектів (особливо для підприємств з виробничою складовою); соціальні аспекти, кадрова політика, опис заходів з безпеки праці; притаманні ризики бізнесу; наявність служби внутрішнього контролю на підприємстві та ефективність її діяльності; перспективи розвитку підприємства тощо.

Так, у розділі «Організаційна структура та опис діяльності підприємства» увагу необхідно приділити таким аспектам: обсяг статутного капіталу, основні напрямки діяльності, стратегія та цілі кожного бізнес-підрозділу (із зазначенням основної продукції, послуг).

У розділі «Результати діяльності підприємства» окрім опису обсягу доходу звітного періоду та отриманого прибутку, необхідно акцентувати увагу на тому, як військові дії вплинули на операційну діяльність, які наслідки для бізнесу мало повномасштабне військове вторгнення російської федерації в Україну та впровадження Указом Президента України воєнного стану [1], з відповідним введенням тимчасових обмежень.

Результати діяльності доцільно представити у табличній формі (показники, звітний рік, минулий рік). Навести дохід від реалізації та собівартість реалізації, валовий прибуток, витрати від основної діяльності, доходи та витрати від іншої діяльності, збиток від зменшення корисності і сторнування збитку від зменшення корисності відповідно до МСФЗ, прибуток операційний, загальний фінансовий результат усіх видів діяльності. Для наочності окремо можна надати дані про доходи від продажу за підрозділами підприємства (певними напрямками) за звітний та минулий рік і графу з темпом змін. Акцентувати увагу на тому чи вдалося в умовах бойових дій та відсутності розвитку економіки досягти позитивного рівня показника EBITDA [2, с. 158]. Вказати наскільки відсотків, за результатами року, вдалося виконати планове завдання по доходах від реалізації продукції/послуг. Завдяки яким заходам, під час воєнного стану, стало можливим виконання плану показника.

Якщо мали місце процедури оптимізації обсягу та структури персоналу і фонду оплати праці, під сучасні зменшені обсяги діяльності, то необхідно вказати це у Звіті про управління. Зазначити чи було у звітному році реалізовано якісно нові товари, послуги та сервіси. У другий розділ можна додати допоміжну інформацію про проведену комп'ютеризацію сегментів діяльності чи автоматизацію процесів, запровадження уніфікованих форм документів, ступінь придатності інфраструктури підприємства (автопарк, IT-інфраструктура). Окремо зазначити напрямки використання капітальних інвестицій за період (навести заходи, вкладені кошти та отриманий ефект).

У розділі «Ліквідність та зобов'язання» Звіту про управління доцільно зазначити якими активами забезпечувалася ліквідність підприємства протягом року (обсяг та склад), які наявні зобов'язання за строками погашення. Для відстеження зміни показників навести відповідні дані не лише на початок звітного періоду, а і на кінець (запаси, поточна дебіторська заборгованість, поточні фінансові ресурси, поточна заборгованість по залучених коштах, частка чистого капіталу у чистих продажах тощо). Надати узагальнену інформацію щодо залучення та повернення коштів можна у табличній формі: заборгованість за зобов'язаннями на початок звітного періоду, отримано залучених коштів за звітний період, сплачено за залученими коштами протягом звітного періоду, інші зміни (збільшення/зменшення), заборгованість на кінець звітного періоду. Можна вказати чи має компанія відкриті кредитні лінії.

Розділ «Екологічні аспекти» містить заходи, які впроваджено для зменшення навантаження наслідків ведення бізнесу на довкілля. Можна описати використання енергоощадних технологій, зокрема й рекуперації енергії, енергоефективного обладнання. Зазначити про поводження з відходами (які договори на утилізацію укладено), яким чином підприємство здійснює збір та сортування відходів, відповідно до прийнятої корпоративної політики.

Розділ «Соціальні аспекти та кадрова політика» доцільно розділити на декілька частин: управління персоналом, дотримання правових та етичних

норм, соціальна відповідальність, визначення корпоративної культури через цінності і діалог, безпечні умови праці тощо.

У цій частині обов'язково вказати облікову кількість штатних працівників. Середній вік працівника підприємства, середній стаж роботи в компанії. Як підприємство сприяє працевлаштуванню людей з обмеженими можливостями, скільки таких людей працює в компанії. Частка адміністративно-управлінського персоналу у загальній кількості штатних працівників. Можна також навести гендерну структуру.

Описати яких принципів корпоративної культури та ділової поведінки дотримуються на підприємстві, наприклад, чесна конкуренція, відсутність корупції, прозорість фінансової звітності та дотримання правил ведення бухгалтерського обліку, захист прав власності, розділення корпоративних та особистих інтересів, чесність і повага в колективі тощо. Орієнтація на ключові компетенції: націленість на результат, орієнтація на клієнта, співпраця, управління в умовах невизначеності, планування і узгодженість.

Зазначити аспекти соціально відповідального ведення бізнесу (реалізовані благодійні проєкти). Чи здійснюється збір інформації про задоволеність співробітників підприємства, наприклад, через опитування працівників. Чи розроблено на підприємстві положення про мотивацію працівників для різних груп персоналу за результати робити залежно від функцій. Чи були премії за досягнення показників компанії, заохочувальні одноразові виплати за успішне виконання проектів і додаткових завдань. Яка кількість працівників пройшла підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації. Які за звітний період відбулися внутрішні тренінги та майстер-класи, зовнішні заходи зі стандартів обслуговування, управління конфліктами, набуття управлінських навичок, проведення ефективної співбесіди, щодо дій співробітників в умовах надзвичайних ситуацій під час воєнного стану, курс пожежної безпеки тощо. Чи надавалася на підприємстві матеріальна допомога, пов'язана з наслідками бойових дій.

Опис безпечності умов праці повинен містити інформацію про кількість нещасних випадків на виробництві у звітному періоді, а також порівняно з минулим роком. Керування процесами на підприємстві, щоб знизити ризики для працівників, довкілля та громад. Безпека технологічних процесів. Інструктаж з охорони праці для працівників підприємства, які задіяні у виконанні робіт підвищеної небезпеки. Тренінги з безпечного керування автомобілем тощо.

Доцільно вказати які заходи проводило підприємство у період пандемії для мінімізації ризиків інфікування вірусом COVID-19 для своїх працівників. Чи покривається медичним страхуванням лікування працівників, які захворіли на COVID-19 та необхідні тестування.

У розділі «Ризики» зазначається як керівництво підприємства здійснює управління ризиками, їх ідентифікацію, оцінку. Які застосовують методи реагування на ризики і заходи контролю з метою запобігання або зменшення їх негативного впливу на досягнення результатів. Управління можливостями і ризиками є невід'ємною частиною корпоративного управління

підприємством. Якщо на підприємстві існує інтегрована система управління, то вона також сприяє ефективному управлінню ризиками.

Організаційна структура з управління ризиками передбачає розподіл обов'язків між структурними підрозділами, встановлення меж відповідальності працівників в рамках функціональних повноважень. Ідентифікацію ризиків здійснює керівник кожного структурного підрозділу. Розподіл на підприємстві може базуватися на застосуванні моделі трьох ліній захисту: перша лінія захисту – на рівні власників бізнесу; друга лінія захисту – на рівні структурних підрозділів, основною сферою діяльності яких є процедури внутрішнього контролю; третя лінія захисту – на рівні структурного підрозділу внутрішнього аудиту, який здійснює незалежну оцінку ефективності діяльності першої та другої ліній. Затверджені керівником внутрішні документи (накази, розпорядження, правила, регламенти, положення, посадові інструкції) забезпечують організацію управління ризиками на підприємстві. За категоріями ризики можуть бути зовнішні (ймовірність виникнення ризиків не пов'язана з виконанням підприємством відповідних функцій і завдань) та внутрішні (ймовірність виникнення ризиків безпосередньо пов'язана з виконанням підприємством покладених на нього функцій і завдань).

Керівника інформують про сфери діяльності з «високою» ймовірністю виникнення ризиків для вживання заходів з попередження чи обмеження таких чинників. Прийняття рішення щодо способу реагування на ризик базується на оцінці ймовірності та впливу ризику; витратах, пов'язаних з реагуванням на ризик порівняно з отриманою вигодою від його зменшення. При перегляді ризиків враховують зміни в економічному та нормативно-правовому середовищі, у внутрішніх та зовнішніх умовах функціонування підприємства, а також відповідно до нових або переглянутих завдань його діяльності.

Основні специфічні фактори ризику за сучасних умов ведення бізнесу включають:

- безпека основних засобів, яка залежить від розвитку військових подій (фізичне знищення, пошкодження власності, списання через неможливість доступу або контролю за майном);
- скорочення обсягів діяльності через зменшення покриття мережі, операційні збої, зниження попиту на окремі види продукції, послуг;
- падіння рівня доходів населення, яке є споживачем продукції, послуг;
- кредитний ризик торговельної дебіторської заборгованості та грошових коштів (система кредитних рейтингів для управління кредитним ризиком, створення забезпечень очікуваних кредитних збитків);
- можливість залучення запозичень для фінансування операційної діяльності підприємства;
- ризик ліквідності (здатність підприємства вчасно і у повному обсязі виконувати власні зобов'язання). Один із ключових показників моніторингу

це вільний грошовий потік, який свідчить про генерування вільно доступних фінансових ресурсів, а також відображає фінансову стійкість і прибуток підприємства;

- порушення прав інтелектуальної власності;
- інші фактори ризику.

Актуальними для певних суб'єктів господарювання у структурі Звіту про управління можуть бути розділи «Дослідження і розробки», де буде зазначено основні напрямки і кількість досліджень у звітному році, з якими контрагентами у цьому аспекті ведеться співробітництво, а також розділ «Фінансові інвестиції» з найменуваннями компаній і частки володіння інвестиціями, датами набуття контролю і вартостями інвестицій на початок і кінець звітного періоду.

У розділі «Система внутрішнього контролю» підприємство зазначає наявність такого самостійного структурного підрозділу. Описується спрямування його роботи на упередження, виявлення та проведення заходів щодо виправлення суттєвих помилок, забезпечення захисту і збереження активів, дотримання чинного законодавства, повноти і точності облікової документації. Система внутрішнього контролю в допомогу до управління ризиками забезпечується дотриманням всіма учасниками операційних процесів чинного законодавства України, регламентів, процедур, положень, наказів, протокольних рішень, якими регулюється виконання та відповідальність працівників структурних підрозділів усіх рівнів.

Для забезпечення ефективності та об'єктивності діяльності працівників цього Підрозділу, вони повинні бути повністю незалежними від тих, кого перевірятимуть. Виключається втручання з боку інших відділів і посадових осіб підприємства, в тому числі з питань вибору об'єкта, обсягу, частоти перевірок та процедур. Як правило, місія Підрозділу внутрішнього контролю – зберігати вартість цілісного майнового комплексу, перевіряти і оцінювати адекватність та ефективність корпоративного управління, а також якість виконання працівниками покладених на них обов'язків по досягненню завдань підприємства. Можна вказати чи перевіряється внутрішнім аудитором дотримання внутрішніх та зовнішніх норм безпеки.

Для акціонерних товариств доцільно виділити у структурі Звіту про управління розділ «Дивідендна політика».

У завершальному розділі «Перспективи розвитку» основний акцент робиться на очікуваних результатах діяльності підприємства, планах оновлення Стратегії розвитку та розробки оновленої політики власності тощо. Опис запланованих до впровадження стратегічних проєктів (наприклад, модернізація логістичної мережі, модернізація IT-інфраструктури, ефективне управління майном – продаж непрофільних активів, підвищення енергоефективності будівель). Підприємство визначає можливості на підставі аналізу ринку; внутрішніх і зовнішніх факторів, які можуть вплинути на бізнес (економічні, соціальні, екологічні). Окреслюються плани на створення сприятливого середовища для співпраці та взаємодії між різними галузями знань, ринками, з зовнішніми і

внутрішніми партнерами. Якщо є перспективи впровадження і реалізації нових видів продукції і послуг, то у Звіті про управління доцільно це вказати.

Список використаних джерел

1. Про продовження строку дії воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 17.08.2023 № 451/2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/451/2023#Text (дата звернення: 03.10.2023).
2. Добровольська О. В., Дуброва Н. П. Показники EBIT та EBITDA в аналізі фінансової звітності: методичний підхід. *Інфраструктура ринку*. 2021. Вип. 52. С. 157-161. (дата звернення 03.10.2023).

Попівняк Юлія Михайлівна,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку і аудиту;
Львівський національний університет імені Івана Франка

ПЕРЕВАГИ ЗАСТОСУВАННЯ ГЕНЕРАТИВНОГО ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ Й ОПОДАТКУВАННІ

Сьогодні науковці й практики єдині у прогнозах, що за технологіями штучного інтелекту — майбутнє. Багато підприємств уже й зараз вдало застосовують ці технології. Однією із сфер, де впровадження штучного інтелекту має значну перспективу, є бухгалтерський облік й оподаткування. Попри те, що програмні рішення для автоматизації облікових процедур існують давно, технології штучного інтелекту, зокрема генеративного, мають низку переваг, що дозволяють якісно та по-новому виконувати багато завдань, які донедавна вимагали виключно втручання бухгалтера.

Генеративний штучний інтелект - це вид штучного інтелекту, який генерує різні типи даних, такі як аудіо, зображення, текст, код тощо, використовуючи наявні дані як натхнення та створюючи нові результати у відповідь на запит користувача [1]. Одним із популярних нині прикладів генеративного штучного інтелекту є Chat GPT, розроблений американською дослідницькою лабораторією OpenAI.

Першою беззаперечною перевагою згаданого чат-бота, в основі якого — технологія генеративного штучного інтелекту, є можливість швидкого доступу бухгалтера до необхідної для роботи інформації. Зручно те, що чат-бот, на відміну від людини-фахівця, доступний у режимі 24/7. Доступ забезпечується із будь-якого місця чи пристрою, що особливо зручно для бухгалтерів, які працюють дистанційно чи надомно.

Плюсом, особливо для міжнародних компаній, є те, що Chat GPT підтримує різні мови. При його використанні зменшується ризик людської помилки, а також зростає ефективність, швидкість і точність виконання бухгалтерських задач [2, с. 72]. Також технологія може виявитися дешевшою,